

Sammanställning av remissvar för förslag till Program för miljöövervakning av biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster

Remissförslaget skickades ut till följande nämnder och bolag inom Stockholms stad:

- Trafiknämnden
- Stadsbyggnadsnämnden
- Exploateringsnämnden
- Stockholm Vatten AB
- Idrottsnämnden
- Stadsledningskontoret
- samtliga 14 Stadsdelsnämnder

Remisstiden sträckte sig till den 21 april, med undantag för följande som medgivits förlängd remisstid efter förfrågan: Idrottsnämnden, Trafiknämnden, Skärholmens SDN, Skarpnäcks SDN, Rinkeby-Kista SDN, Älvsjö SDN. Ansvarig handläggare på miljöförvaltningen är Gunilla Hjorth, tfn 08-508 28 814.

Syftet med remissen var att få övriga nämnders synpunkter på om den planerade övervakningen ger det stöd den är avsedd att ge. Innan Miljö- och hälsoskyddsnämnden fastställer planen ville miljöförvaltningen därför ha svar på följande frågeställningar:

- 1. Ger den planerade övervakningen det stöd respektive nämnd behöver?***
- 2. Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?***
- 3. Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?***
- 4. Finns det annat stöd än miljöövervakning som resp. nämnd skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?***
- 5. Övriga synpunkter***

Genomgång och sammanfattning av samtliga remissvar

Remissvar har kommit in från följande nämnder:

- Trafiknämnden
- Stadsbyggnadsnämnden
- Idrottsnämnden

samt 13 av de 14 stadsdelsnämnderna:

- Rinkeby-Kista
- Hässelby-Vällingby
- Bromma
- Kungsholmen
- Norrmalm
- Östermalm
- Södermalm
- Hägersten-Liljeholmen
- Enskede-Årsta-Vantör
- Älvsjö
- Skärholmen
- Farsta
- Skarpnäck

Svaren presenteras inordnade under respektive frågeställning i remissutskicket, i den mån dessa besvarats.

Stadsbyggnadsnämnden

Förslaget till miljöövervakningsprogram har en bra inriktning. Det är positivt att det tas fram förslag till prioriterade insatser för att följa utvecklingen för stadens ekosystem och de tjänster som de erbjuder.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Det vore också bra om miljöövervakningen kan vara en del av den uppföljning som ska göras av miljöpåverkan i samband med översiktsplanering och detaljplanering.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: Att bättre kunna följa utvecklingen av mer urbana ekosystemtjänster vore också värdefullt. Ett välutvecklat nätverk av grönska och vattenytor är gynnsamt för att möta flera av den urbana miljöns utmaningar. Arbetet med att fysiskt integrera ekosystemtjänster i den urbana miljön har kommit längst när det gäller att utveckla principer för grön, hållbar och klimatanpassad dagvattenhantering. Även temperaturreglering, bullerdämpning och rening av luft är viktiga funktioner för att främja en klimatsmart, levande och hälsosam stadsmiljö. Sammantaget finns en stor potential att väva in dessa tjänster i de nya miljöer som byggs.

Det är bra att det finns förslag till insatser för fladdermöss eftersom det behövs bättre underlag för att göra bedömningar av detaljplaners påverkan på fladdermuspopulationer. Utöver inventeringar vore det värdefullt om ett habitatnätverk för

fladdermöss kan tas fram eftersom inte bara fladdermössen i sig utan även deras viktigare livsmiljöer är fridlysta.

Trafiknämnden

Trafiknämnden ser nyttan med att kunskapsunderlag som rör den föränderliga stadsnaturen håller hög kvalitet och aktualitet. Ett överblickbart och aktuellt program är betydelsefullt för trafiknämndens fortsatta bidrag till stadens arbete för biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster. Kapitel 5, ”Uppföljning av skötsel och åtgärder”, är av särskild vikt för trafikkontoret.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Fokus i programmet ligger i huvudsak inom området biologisk mångfald och till del inom ekosystemtjänstområdet. Trafiknämnden är berört av båda områdena och den planerade övervakningen kommer ge stöd åt vårt arbete. Ett större fokus på ekosystemtjänster hade inneburit ett ännu bättre stöd, t.ex. dagvattenfrågor och på vilket vis dagvatten som avleds från hårdgjorda ytor kan bli en tillgång för angränsande grönytor. Trafiknämndens behov av stöd utgörs av konkreta verktyg som kan användas vid planering, genomförande, drift och underhåll. Inom programområde uppföljning av skötsel och åtgärder kommer det planerade digitala stödet/verktyget för prioritering av naturvårdsskötsel bli ett bra stöd.

Avgörande för vilket stöd rapporten kommer kunna ge trafiknämnden är på vilket sätt uppdateringar och ny kunskap sprids. Dpmap är ett lättillgängligt digitalt kartverktyg med möjlighet till överlagring av en stor mängd kartdata. Verktöget är ett etablerat hjälpmedel som används dagligen av trafikkontoret varför det är bra om underlag som ska spridas, förankras och användas är lättillgängligt via programmet.

Inom programområdet Uppföljning av skötsel och åtgärder kommer en utökad idébank för bland annat grönytekomensation vara ett bra stöd. Idébanken kommer kunna användas även vid andra tillfällen förutsatt att den är lättillgänglig. Det är avgörande att den som berörs har tillgång till informationen vid rätt tillfälle. Ett enkelt sätt att signalera t.ex. att ett åtgärdsförslag från miljö- och hälsoskyddsnämnden finns för en plats kan vara en markering i kartan med en hänvisning. Ett slags ”samordningsvinstlager” i DPMMap.

Information om hur data hittas måste finnas i handböcker och kontorsrutiner för att direkt bli tillgängliga för nyanställda. Ett samarbete mellan dem som skriver rutiner och miljöförvaltningen kan behövas.

Kurser om hur man kommer åt och framför allt stöd i hur man tolkar olika underlag och föreläsningsserier internt skulle vara värdefullt för tillgängligheten till det material som ska tas fram och uppdateras inom programmet för miljöövervakning.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: Trafiknämnden anser att det finns ett visst behov av stöd/tillgång till underlag om hur kommunen arbetar med svaga gröna samband i de gröna kilarna.

Trafiknämnden anser även att en utredning kring vilken typ av stöd som behövs inför byggsleden skulle behövas. Vad påverkar vad under byggtiden? Vad behöver man tänka på för att inte förstöra naturvärden under byggtiden. Grundvatten, dikesföretag, upplag, skötsel, och nödvändig juridik kring detta.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Det är svårt för kontoret som inte är specialister inom området att bedöma om programmet prioriterar rätt områden. Kontoret har fullt förtroende för att den kompetensen finns inom miljöförvaltningen. Övervakning som utifrån trafiknämndens arbete är prioriterad:

- *Förankring:* Lättillgängligt och lätt kommunicerat material är avgörande för att kontoret ska kunna använda oss av resultaten i rapporten. Material som vänder sig direkt till entreprenörer, drift och underhållspersonal behövs. Föreläsningsserier och minikurser mm vid uppdateringar kan också underlätta. Tryckta rapporter når inte ut till dem som behöver underlaget.
- Övervakning som ger *rätt stöd till skötsel* av park och naturmark
- Övervakning som ger *rätt stöd till åtgärder* och skötsel som gynnar biologisk mångfald och ekosystemtjänster
- Övervakning som ger *rätt stöd till ekosystemtjänster* och dagvatten som resurs i den gröna infrastrukturen.
- Övervakning av *tillgänglighet* till park och natur som entréer, parkering, närhet till kollektivtrafik, skyltning och toaletter
- Övervakning som ger rätt stöd till åtgärder som gynnar social *grön infrastruktur* och stärker svaga *gröna samband* socialt och ekologiskt.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Trafiknämnden anser att det inom programmet presenteras mycket som kommer bli ett bra stöd för deras verksamhet. Inom programområde ekosystemtjänster relaterade till biologisk mångfald planeras en uppföljning av träds krontäckning i staden. Krontäckning används som ett mått på lagringskapacitet av kol och förmåga att reglera lokalklimat. Den kan också användas för att bedöma vegetationens förmåga att fånga upp nederbörd och avdunsta vattnet till atmosfären, s k interception. Andel genomsläpplig yta och andel yta med krontäckning är indikatorer som ingår i den internationella mätmetoden City Biodiversity Index (CBI), som staden testar. Det är av intresse för trafiknämnden att undersökningen behandlar krontäckning utifrån art och placering. Olika arter ger olika ekosystemtjänster beroende på var och hur de placeras, vilket skulle kunna ge stöd vid växtval.

Inom programområde naturtyper/biotoper skulle det vara av vikt att platser där död ved är lämpligt att lägga ut/ligger tas med i dpmap. Det skulle kunna vara ett stöd vid exploatering och investering.

Inom programområde arter och artgrupper planeras regelbunden uppföljning av gräsmarker. Då gräsytor utgör stor del av parkmarken så borde det vara relevant att undersöka på vilket sätt det går att öka den biologiska mångfalden utan att påverka de rekreativa värdena negativt.

Inom programområde arter och artgrupper planeras en uppföljning av åtgärder för groddjur. Kring befintliga och framtida groddammar behövs ett tänk kring helheten. Det finns en risk att spridningsvägar/vandringsvägar påverkas av skötsel och exploatering. Lättillgängligt material som visar vad som är viktigt för groddjuren i närmiljön och hur de rör sig behövs.

Främst inom programområde arter och artgrupper planeras även ett stort antal åtgärder som avser inventering. Vid investeringar i parkmark och utveckling av naturmark till park är det relevant att veta vilka naturvärden som finns på en plats. Det är oklart i programmet hur dessa kommer kunna bli tillgängliga för trafiknämnden.

Inom programområde ekosystemtjänster relaterade till biologisk mångfald planeras strandinventeringen uppdateras. Trafiknämnden skulle vara hjälpt av att inventeringen omfattade även

tillgänglighet som entréer, parkering, närhet till kollektivtrafik, skyltning och toaletter.

Inom programområde uppföljning av skötsel och åtgärder är underlag och prioriteringar för rätt skötsel inom rätt område viktigt. För att detta ska vara relevant måste åtgärderna kopplas till den budget som finns för skötsel av park och naturmark.

Vidare inom samma programområde vill trafiknämnden lyfta fram vikten av dialog med brukare. Om skötseln ska ändras på ett sätt som påverkar de rekreativa värdena inom ett område krävs förankring och dialog med närboende. Här skulle stöd från miljöförvaltningen vara bra.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden anser att strategin är bra och viktig för stadens gröna utveckling. Nämnden betraktar det föreslagna programmet som ett viktigt verktyg för kunskapsinsamling i form av inventeringar, åtgärder och analyser som stärker den biologiska mångfalden och ekosystemet. Planen har ett strukturerat upplägg som omfattar de viktigaste områdena (landskap, biotoper, arter, ekosystemtjänster samt uppföljning av skötsel och åtgärder) med tydliga mål i form av prioriterade och tydliga insatser för varje område.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: *Övervakning vid stadens stränder.*

Provfiske i Mälaren i Stockholm visar att reproduktionen inte är tillfredsställande, speciellt för så kallad cyprinider/karpfiskar. Det som saknas är ofta lekbiotoper med grunt varmt vatten där vattenväxter eller annat substrat finns. Stadens knäckeplar ger gös och abborre substrat för att fästa sin rom på vid lek. Knäckeplar tappar grenar som blir naturliga risvasar utmed stränderna och pilens rotskott är också ett bra substrat. Knäckeplarna kan alltså vara mycket viktiga för stadens fiskbestånd i Mälaren. Idrottsförvaltningen föreslår därför att det genomförs en kartering och övervakning av knäckeplar.

Vidare föreslås att staden undersöker vilka åtgärder som kan göras för att gynna fiskens lek i Mälaren. Det bör undersökas om till exempel substrat kan fästas utmed kajkanter eller under bryggor. Det bör vidare undersökas om yttersidor på de kassuner där tågspåren går på botten kan kläs med lämpligt substrat för att gynna kräftor och andra bottenlevande djur. Kassuner är konstruerade tunnlarna som ligger på botten av Riddarfjärden där tågspåren går. Tunnlarna blir som ett uppbyggt rev på botten.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: Utöver de planerade insatserna föreslår idrottsnämnden förbättrade spridningsvägar för djur, ökad övervakning vid stränderna samt förbättrad information till medborgarna. Detta för att skapa ett ökat biologiskt intresse för att komplettera arbetet med att åstadkomma en biologisk mångfald i staden.

Övriga synpunkter

Det är bra att kunna se olika skötselzoner och skötselinsatser via till exempel dpMap men också att de kan ses via internet så allmänhet och föreningsliv på sikt kan bli involverade och bidra med exempelvis volontäruppgifter och rapporter.

Att förbättra spridningsvägar för djur

Att se över spridningsmöjligheterna för djur i stadsnära miljö och att förbättra dessa anser idrottsförvaltningen vara en prioriterad fråga att lösa i ett program för biologisk mångfald.

De kartor som tagits fram över exempelvis habitatnätverk visar var åtgärder ska sättas in för att gynna djurens spridningsmöjligheter.

Ett exempel är Örbyleden som skär av slutet på Hanvedenkilen, vilken är en av Stockholms ”gröna kilar”. En faunapassage förbi den leden skulle förbättra spridningsmöjligheten avsevärt. Sådana åtgärder kan vara avgörande för att djur ska kunna nå de naturområden som finns längre in mot staden.

I hela Stockholms stad bör man se över de fiskvägar som har vandringshinder. Både i Skanstull och vid nya slussen ska fiskarter utan svårighet kunna ta sig mellan söt- och bräckvatten. I Nackaån ligger en kulturhistoriskt viktig damm som innebär ett så kallat definitivt vandringshinder för fisk. Här ser förvaltningen gärna att man genom en kompromisslösning möjliggör fri vandring i ån. Sickla trappan fungerar bra men vid fjolårets lågvatten räckte inte det första steget och ytterligare ett behöver komma på plats för att säkerställa fiskens framkomlighet.

Staden behöver få en samsyn kring hinder som samhället orsakat för djuren. Det finns många åtgärder att göra och frågor att ta med redan på planeringsstadiet i olika byggprojekt. För groddjuren kan en hög trottoarkant utgöra ett oöverstigligt vandringshinder medan en avfasad trottoar ger fria vandringsvägar. För att vissa fågelarter ska ges möjlighet att förflytta sig i staden krävs en viss täthet av grönområden med träd. På vissa platser kan en väg vara det enda hindret för djur att nå andra större områden av natur. Idrottsförvaltningen önskar att sådana platser lokaliseras och att rimliga åtgärder görs för att gynna

spridningsvägarna för djur. I dessa frågor bör samverkan med grannkommunerna etableras.

En annan åtgärd som både förstärker spridningsvägar och ökar andelen viktig biotop är att ta fram de vattendrag och diken som fortfarande finns nedgrävda i kulvert. I Kräppladalen finns Kräppladiket som långa sträckor är nergrävd i en kulvert, trots att det i övrigt är naturmark. Lokalisera sådana kulvertar och gör dem till naturliga och slingrande vattendrag med lämpligt bottensubstrat. Ett sådant vattendrag berikar den biologiska mångfalden och ökar det rekreativa värdet för området.

Åtgärder för att öka biologiskt intresse och andelen biotoper

Idrottsförvaltningen har anlagt flera groddjursdammar och det är både viktigt och tacksamt att göra habitatförbättrande insatser av det slaget. Punktinsatser för att erbjuda exempelvis bon eller ägglägningsplatser kan göras för andra djurgrupper och vi föreslår att försök att entusiasmera trädgårdstomtägarna i staden. En groddamm på en tomt berikar också den biologiska mångfalden och gynnar habitatnätverket.

Med så kallade fjärilsrestauranger, solitärbibon, bisamhällen, fågel- och fladdermusholkar kan en intresserad tomtägare bidra mycket. Staden bör göra mer för att stimulera detta, exempelvis genom att ge tips, stödja föreningslivet, kanske samarbeta med en butik och att ta fram exempelvis "Stockholmsholken, Stockholmsbikupan" med mera. Staden kan visa sina tips på lämplig "multibiologisk" plats vid någon groddamm som kompletteras med holkar, fjärilsrestaurang och annat, kanske i samarbete med Skansen eller Naturhistoriska Riksmuseet.

Svamp- och bärskogar

För friluftslivet är det viktigt att staden kan behålla de gammelskogar som fortfarande finns kvar. Det är en upplevelse att i en stad ändå kunna få en glimt av en riktig urskog där bär och svamp kan plockas. Frågan om att öka tillgängligheten med exempelvis spår och belysning ska avvägas så att den genuina skogskänslan ändå finns kvar.

Andra skötselåtgärder att utreda

- Groddammarna kan behöva ett årligt besök för översyn och viss skötsel vart femte år, det handlar då främst om att rottrycka kaveldun för att bibehålla en öppen vattenspegel. 2007 byggde idrottsförvaltningen risvasar i många av stadens sjöar.

- Vid flera av stadens friluftsområden och framför allt sjöar, exempelvis Ågesta, Kasby, Ältasjön och Magelungen är bullerstörningen från vägar så pass hög att en hel del av naturupplevelsen går förlorad och det är troligt att även djuren påverkas. Bullerskyddsvallar och så kallad tyst asfalt kan förbättra situationen avsevärt. Platser som orsakar stor bullerstörning till naturmark och för stadens sjöar bör lokaliseras och åtgärdas.

- Vid motionsspår och på andra ytor där återkommande slyröjning görs vore det bra att utveckla metoden så att slystubbar undviks.
- De kompensationsåtgärder som kan bekostas via medel från byggnationer ska kunna användas för att förbättra djurens spridningsvägar på ett större område än rent lokalt. Vid byggnationer vore det bra om exempelvis boplatser för fåglar och groddjur kan anläggas i konstruktionen. En slät betongvägg kanske kan göras med en nisch där fåglar kan få en nattplats och fladdermöss en viloplats. Övervintringsplatser för groddjur kan anläggas vid husgrunder och under hårdgjorda ytor.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Nämnden är positiv till det föreslagna programmet och ser fram emot ökat stöd från expertis vad gäller utveckling av biologisk mångfald, miljöövervakning samt ekosystemtjänster.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Övervakningen kommer att bli ett stöd och en kunskapsbank, samt förhoppningsvis även ett argument för ökade ekonomiska resurser i stadsdelens planering av skötseln av grönytor.

Viktigt är att de digitala naturvårdsinriktade kartunderlag som tas fram kan införas i stadens parkdatabas DpMap, så att de är lättåtkomliga för de som arbetar med drift.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: Utredning av invasiva arters utbredning samt att uppmärksamma hur tjuvtippning av kompostmaterial påverkar små naturmarksområden.

Eftersom inventeringar av stadens värdefulla naturmiljöer är kostsamma och tidskrävande är det värt att påpeka att det finns mycket kunskap och vilja från allmänheten att vara med och hjälpa till, till exempel genom att rapportera till Artportalen, en webbplats för rapportering av observationer av Sveriges växter, djur och svampar. Ett gott exempel på vad detta kan leda till är stadens samarbete med Olovslundsskolan i Bromma för övervakning av vattensalamandrar.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: Samtliga miljöövervakningsinsatser som nämns är viktiga.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Vi önskar hjälp med att framställa informationsmaterial till allmänheten om naturvårdsinriktad skötsel, biologisk mångfald samt ekosystemtjänster.

Övriga synpunkter.

Viktigt är att aktuella kunskapsunderlag finns som underlag för att grönytekomensationen används rätt i samband med exploatering samt att resurser avsätts även för drift av anläggningarna.

Stadens fördelningsnyckel som ligger till grund för kostnadsberäkningarna per typ av yta behöver justeras så att värdefull naturmark uppvärderas.

I det lokala arbetet med drift och underhåll av naturmark efterlyses fler idéer och praktiska exempel på hur man kan arbeta aktivt med naturvård. Ett gott exempel är den nya idébanken med samlade förslag till naturvårdsåtgärder i form av ekologiska förstärkningsåtgärder samt prioriterade sköselförslag som publicerats på Miljöbarometern. Där kan allmänheten följa miljömål och hållbarhetsfrågor och bl.a. finna fakta om klimat, vatten, natur och avfall.

Sammanfattningsvis kan sägas att förvaltningen är positiv till det föreslagna programmet för miljöövervakning och ser fram emot ökat stöd från expertis vad gäller utveckling av biologisk mångfald, miljöövervakning samt ekosystemtjänster.

Bromma stadsdelsnämnd

Nämnden ställer sig positiv till det föreslagna programmet och ser fram emot ökat stöd från expertis vad gäller utveckling av biologisk mångfald, miljöövervakning samt ekosystemtjänster. En regelbunden och välplanerad övervakning av Stockholms naturmiljöer behövs för att följa förändringar i tillståndet och kunna sätta in lämpliga insatser på rätt plats och vid rätt tid.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Nämnden anser att programmet är väl utformat och att det kan bli ett bra stöd för att enklare kunna följa upp åtgärder i bl.a. naturreservaten. Det kan även fungera som ett verktyg för att bättre motivera behovet av ökade ekonomiska resurser för skötsel av park- och naturmark.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: Särskilda problem som kan behöva undersökas ytterligare är t.ex. övergödning från koloniområden, utbredning av främmande invasiva arter samt hur frekventa tjuvtippar av kompostmaterial, i bostadsområdena, ska kunna minska.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: Nämnden anser att miljöförvaltningen har bäst sakkunskap i att kunna prioritera miljöövervakningsinsatserna och bedömer alla insatser vara lika viktiga.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Nämnden ser gärna att miljöförvaltningen medverkar i dialogmöten med allmänheten och framtagande och spridning av informationsmaterial om naturvårdsinriktad skötsel, biologisk mångfald samt ekosystemtjänster. Bra vore även om miljöförvaltningen kunde vara behjälplig vid framtagande av skötsel- och trädvårdsplaner.

Övriga synpunkter

Viktigt är att aktuella kunskapsunderlag finns som underlag för att grönytekomensationen används rätt i samband med exploatering och att erforderliga resurser därefter avsätts för driften av tillkomna anläggningar.

Digitala naturvårdsinriktade kartunderlag bör finnas lättåtkomliga i stadens parkdatabas DpMap, för de som arbetar med drift och underhåll.

Stadens fördelningsnyckel, som ligger till grund för kostnadsberäkningarna per typ av yta, behöver justeras så att värdefull naturmark uppvärderas.

Skapa goda möjlighet för allmänheten att, i nära dialog med berörda förvaltningar, kunna följa utsatta miljömål och hållbarhetsfrågor och inkomma med goda idéer på hur staden ska arbeta aktivt med naturvård.

För att uppnå riktlinjen om grönytor med hög kvalitet bör det tas fram beskrivningar över vilka områden och värden som ska värnas respektive klassas som mindre värdefulla. Angeläget är även att viktiga grönområden säkerställs för framtiden genom omvandling till kulturresevat eller naturresevat och att dessa ges lämpliga skötselplaner.

Farsta stadsdelsnämnd

Nämnden uppfattning är att det finns ett behov av samordning av insatser för miljöövervakning och uppdatering av kunskapsunderlag. Vi är positiva till programmet och bedömer att det kommer att bli till stor nytta för park- och naturskötsel samt inom stadens fysiska planering.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Med kontinuerlig uppdatering av kartor och databaser och med de prioriteringar av insatser som föreslås i programmet anser nämnden att det är ett bra och tillfredsställande stöd som erbjuds från miljöförvaltningen.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Prioriteringarna i programmet tycker nämnden är riktiga, exempelvis uppdatering av ekologiskt särskilt betydelsefulla områden, biotopkartan och inte minst uppföljning av ekmiljöer.

För att förbättra skötseln av de områden där vi har värdefulla ekmiljöer, exempelvis Farstanäset, förutsätts ökade ekonomiska resurser. De stadsdelsområden som har naturreservat kan söka medel för särskilda skötselinsatser. Nämnden ser möjligheter att programmet kan ge argument för att medel även ska kunna sökas för naturvårdsinsatser i värdefulla naturmiljöer som inte avser naturreservat.

Förutom att en förbättrad miljöövervakning kan bidra till prioritering av grönyteskötsel kommer uppdaterade underlag att bidra till en bättre, och förhoppningsvis snabbare, planprocess om kunskapsunderlagen görs mer kända och fler använder sig av dem i program- och planarbeten.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Parkdatabasen, ett digitalt redskap för stadsdelsförvaltningarna och trafikkontoret, bör utvecklas så att naturvårdsinsatser synliggörs och blir tillgängliga för miljöförvaltningen.

Nämnden har skötselplaner för alla större naturområden. Planerna togs fram av dåvarande gatu- och fastighetskontoret. Skötselnivån har inte kunnat upprätthållas av nämnden då budgetutrymme har saknats. Delar av naturområden sköts med hjälp av engagerade invånare som har brukaravtal med nämnden. En uppdatering av skötselplanerna är en uppgift där nämnden behöver stöd från ekologer. Detta gäller även hur skötseln av naturmarken ska prioriteras.

Övriga synpunkter

Programmet ska ge underlag och föreslå indikatorer som är av betydelse inom området. En indikator för att följa upp skötseln av parker och naturområden och för att säkerställa en bra naturvård och utveckling av den biologiska mångfalden innebär ökade

driftkostnader för stadsdelsnämnden. Om skötselnivån ska höjas och fler insatser ska utföras behövs ökade ekonomiska ramar.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Nämnden är positiv till remissförslagets innehåll och intentioner som på ett ambitiöst sätt lyfter fram prioriteringar staden behöver genomföra för att möjliggöra en hållbar stadsutveckling.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Det föreslagna miljöövervakningsprogrammet förefaller möjliggöra ett strukturerat och utökat kunskapsutbyte både lokalt och regionalt. Detta bör i sin tur leda till att stadsdelsområdets park- och naturmarksskötsel kan utvecklas med syfte att bättre bevara den biologiska mångfalden.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: Det kan finnas skäl att se över att stadens indikatorer/delmål har formulerats på ett tydligt kvalitativt och/eller kvantitativt sätt för att om möjligt se till att de är enklare att följa upp genom miljöövervakning eller på annat sätt.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: Programmet förefaller väl genomarbetat med i nuläget bra prioriteringar som med tiden kan utvecklas.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m.m.?

Svar: Det finns en ständig efterfrågan från allmänheten om informationsmaterial om stadens grön- och friluftsområden men också broschyrer med faktakunskaper om biologisk mångfald, naturvårdsskötsel, stadsodling m.m.

Övriga synpunkter.

Miljöövervakningen har en strategisk funktion när det gäller att utveckla och följa upp stadens arbete mot de lokala miljömålen. Det är också viktigt att miljöövervakningen genomförs på ett samordnat sätt så att resultaten är användbara och jämförbara även på regional och nationell nivå till gagn för uppföljningen av de nationella miljökvalitetsmålen. Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger oss människor. I den byggda miljön kan det exempelvis gälla ekosystemens förmåga att rena luft, sänka temperaturer, ta hand om dagvatten och erbjuda rekreativa och hälsosamma miljöer. För att få en långsiktig hållbar samhällsutveckling är det viktigt att betydelsen och värdet av ekosystemtjänsterna blir synligt.

Utveckling av ekosystemtjänster bör därför vara en integrerad del i arbetet med stadsplanering och folkhälsa. Genom att kartlägga ekosystemtjänsterna synliggörs hur de påverkar vår miljö, hälsa och livskvalitet.

Genom att värdera tjänsterna får beslutsfattare en skala med alternativ att förhålla sig till, på så sätt kan medvetna och långsiktigt hållbara beslut tas.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Nämnden ser generellt positivt på förslaget till program för miljöövervakning av biologisk mångfald. När staden växer är det viktigt att verktyg och kunskapsbas hela tiden hålls aktuella.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: För att nämnden ska kunna arbeta mer utförligt med de fem programområdena och få in kvalitativt miljövårdsarbete i det löpande drift- och underhållsarbetet på det sätt programmet föreslår, krävs en omprioritering av resurser som i dagsläget inte är möjlig att göra inom nämnden.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Nämnden ser gärna att miljöförvaltningen anordnar utbildningar inom exempelvis ekosystemtjänster, utformade för att användas i stadsdelsförvaltningarnas drift- och skötselarbete samt vid utveckling av nya parker. Det är också önskvärt att miljöförvaltningen utvecklar konkreta skötselplaner för olika typer av miljöer i samband med att inventeringar görs.

Övriga synpunkter.

Av programmets fem områden arbetar stadsdelsnämnden idag främst inom "landskap" och "naturtyper/biotoper". Driftansvaret omfattar två typer av naturområden, den bostadsnära naturen och den renodlade naturmarken. I driftbudgeten finns inga medel avsatta för naturvård, utan den utförs av upphandlade entreprenörer och regleras genom avtal. Det innebär slyröjning av cirka 5% naturmark per år och det är den bostadsnära naturen som prioriteras.

Inom området "arter" saknas rätt kompetens för att kunna planera åtgärder. Inom "ekosystemtjänster" utför stadsdelsnämnden vissa åtgärder och har för avsikt att öka parkingenjörernas kunskaper inom området. Området "uppföljning av skötsel och åtgärder"

utförs i form av stickprovskontroller av att entreprenören har utfört det beställda arbetet, men det finns ingen tidsmässig möjlighet att genomföra långsiktig uppföljning med de resurser stadsdelsnämnden idag förfogar över.

Kungsholmens, Östermalms och Norrmalms stadsdelsnämnder

Parkmiljöavdelningen Norra Innerstaden är en gemensam stadsmiljöorganisation för dessa tre stadsdelsnämnder. Svaren från de tre förvaltningarna har därför samma lydelse och nämnderna antog sina resp. förvaltningars förslag till svar.

Nämnden anser att programmet är tydligt och att planerade insatser för övervakning är prioriterade och bidrar till att uppnå stadens mål om hållbar mark- och vattenanvändning enligt miljöprogrammet.

Nämnden vill särskilt poängtera att programmets höga ambitioner i skötseln av naturmark inte ryms inom nuvarande budgetram. Nämnden föreslår att fördelningsnyckeln för stadsmiljö behöver ses över. Förvaltningen skulle vilja kunna söka stöd från miljö- och hälsoskyddsnämnden i sitt arbete med att ta fram skötselplaner och trädvårdsplaner och i upphandlingssituationer.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervaknings- insatserna?

Svar: För stadsdelsnämndernas uppdrag är de två programområdena Ekosystemtjänster relaterade till biologisk mångfald och Uppföljning av skötsel mest intressanta. I dag beviljas stadsdelsnämnderna extra medel för att klara kraven på särskild skötsel av naturreservat. Programmet föreslår att extra medel ska kunna sökas även för skötsel av värdefull naturmark utanför reservaten.

Nämnden vill särskilt poängtera att programmets höga ambitioner i skötseln av naturmark kräver extra medel utöver driftbudgetens nuvarande ram. Nämnden föreslår att fördelningsnyckeln för stadsmiljö behöver ses över.

Vidare saknar stadsdelsnämnden ett resonemang kring den bostadsnära naturen och hur den ska kunna bidra till programområdet. Det är viktigt att den bostadsnära naturen lyfts fram här, då den tenderar att försvinna eller nyttjas hårt, och den kommer inte naturligt in i något av de andra övervakningsområdena. Den bostadsnära naturen är mycket viktig för barn, unga, äldre och personer med funktionsnedsättning som inte tar sig långa sträckor men de kan även vara av stor betydelse för den biologiska

mångfalden. Att dessa små öar av ibland till synes oviktig natur hela tiden naggas i kanten är allvarligt och därför viktigt att lyfta upp. Nämnden anser att frågan på något sätt behöver bevakas inom ramen för detta program och att den ökade kostnaden som skötseln kräver också behöver regleras.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Nämnden ser gärna att följande tjänster finns att tillgå hos miljö- och hälsoskyddsnämnden:

- Möjlighet att få stöd vid upphandlingar av skötsel, kunna få hjälp med skrivningar och formuleringar.
- Möjlighet att få stöd med framtagande av lokala skötselplaner och trädvårdsplaner.
- Om möjligt att det fanns en central upphandling av specialiserad skötsel med inriktning på ökad biologisk mångfald, som stadsdelsförvaltningen skulle kunna ropa av vid särskilda insatser, t. ex. ängsmarksskötsel, betesdjur, skötsel av områden med vårdplaner. Renhållning och ängsslåtter kan behöva skötas av olika entreprenörer, med kunskap inom olika fackområden.

Övriga synpunkter

Nämnden anser att miljöövervakningsarbetet generellt behöver kommuniceras mer till stadens förvaltningar, var underlag finns och hur de kan nyttjas. Nämnden ställer sig frågande till om både miljödataportalen och dpMap behövs.

Då Miljöbarometerns portal fortfarande är relativt okänd vill nämnden gärna se förslag på hur kunskapen om den kan spridas mer. Ett förslag är att stadsdelsförvaltningarna också erbjuder möjlighet att lägga in information där. Ytterligare ett förslag är att fler av stadens sajter länkar till miljöbarometern, t ex. Stockholm växer.

Angående Programområde Ekosystemtjänster relaterade till biologisk mångfald har nämnden följande synpunkter:

- Under punkten ”Planerade insatser” nämns att data från Medborgarenkäten, som skickas ut vart tredje år, föreslås fortsätta användas. Nämndens förslag är att den samkörs med Stadens medborgarundersökning som genomförs varje år. I den ställs bl.a. frågor om upplevelsen av städning och trygghet i det offentliga rummet samt om stadsdelsnämndens skötsel av parker och naturmark. Att ha flera olika undersökningar som behandlar liknande fackområden kan

skapa både förvirring hos medborgarna och en ovilja att svara.

Programskriften innehåller många facktermer som gör den svårläst. Språket kunde vara enklare och mer målgruppsinriktat.

Kungliga Djurgårdens förvaltning och Statens fastighetsverk är viktiga parter i detta då de har stora ytor inom stadens gränser och de borde få förslaget på remiss, likaså länsstyrelsen som har ett övergripande ansvar i länet.

De landskapsarkitekter som arbetar på stadsdelsförvaltningarna är en yrkesgrupp och ett kompetensområde som inte omnämns i programmet. Underhållet av parker och grönytor bör om möjligt planeras in redan i projekteringsstadiet och därför är landskapsarkitekterna, som leder arbetet med upprustningen av parker och grönytor, en av de viktigaste målgrupperna för detta program.

Att den s.k. grönytefaktor ger poäng för att sociala värden planeras in vid nyanläggning av grönytor stämmer väl överens med det som Kommission för ett socialt hållbart Stockholm skriver i sin delrapport Staden där vi möts. Nämnden anser att det är bra när stadens strategidokument stödjer varandra, det ger en större tyngd åt dokumenten.

Södermalms stadsdelsnämnd

Stadsdelsförvaltningen anser att det föreslagna programmet för miljöövervakning av biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster är mycket väl genomarbetat och har hög ambitionsnivå. För att kunna bidra till att uppnå nationella och lokala målsättningar avseende biologisk mångfald ser förvaltningen fram emot att ett användarvänligt uppföljningssystem utvecklas och att andra kunskapsunderlag görs lättillgängliga. Förvaltningen önskar att staden på sikt tar fram gemensamt utformade skötselinstruktioner för exempelvis ekologiskt särskilt betydelsefulla områden, utöver naturreservat, för att säkerställa bevarandet av dessa områden.

Stadsdelsnämnden bifaller förvaltningens förslag till yttrande. Därutöver anför nämnden följande:

Vi välkomnar programmet för miljöövervakning av biologisk mångfald och relaterade ekosystemtjänster. Vår förhoppning är även att programmet kommer att titta på hur det bäst kan bidra till utbyte inte bara mellan stadsdelar utan också mellan olika kommuner.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver? Finns det andra undersökningar som behöver genomföras? Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervaknings-insatserna?

Svar: Nämnden saknar relevanta kunskaper för att kunna besvara de första tre frågeställningarna som miljö- och hälsoskyddsnämnden önskar få besvarade.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Nämnden önskar att staden på sikt tar fram gemensamt utformade skötselinstruktioner för exempelvis ekologiskt särskilt betydelsefulla områden, utöver naturreservat, detta för att säkerställa bevarandet av dessa områden.

Nämnden kan också se ett behov av att få hjälp med att ta fram kravspecifikationer med bäring på biologisk mångfald och ekosystemtjänster som kan användas vid upphandlingar av exempelvis parkdriften. En viktig aspekt är också att höja kunskapsnivån i dessa frågor, både hos beställare men också hos utförare.

Övriga synpunkter.

Nämnden anser att de förslag till utveckling av befintliga och nya miljöövervakningssystem, som beskrivs i förslaget, är ett mycket viktigt arbete som bör prioriteras. Nämnden vill samtidigt framhålla att säkerställandet av en mer ändamålsenlig skötsel för att uppnå en livskraftig grönstruktur med rik biologisk mångfald, vilket anges i stadens miljöprogram, också kräver större resurser. Miljö- och hälsoskyddsnämndens förslag att det ska vara möjligt att söka medel ur Centrala medelreserven för skötsel av värdefull naturmark, förutom naturreservat, är därför enligt nämnden positivt.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Nämnden anser att stöd kommer behövas i genomförandet av en inventering samt revidering av stadsdelsområdets skötselkarta för specifika områden. Nämnden anser att det också är nödvändigt med en strategi för hur dessa områden ska bevaras. I arbetet med att ta fram en sådan strategi kommer stöd från facknämnderna behövas. Det finns även ett behov av att tydliggöra ansvarsfördelningen för skötsel av dessa områden.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Nämnden bedömer att den planerade övervakningen ger det stöd som nämnden behöver.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: Som en del av en större översyn anser nämnden att trädbeståndet på parkmark behöver inventeras. Nämnden anser vidare att planer för investeringar i trädbeståndet och plantering behöver skapas. Även i detta arbete kommer stöd från facknämnderna vara viktigt.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: Nämnden bedömer att programmet har rätt prioriteringar.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Nämnden anser att det är viktigt att ta hand om stadsdelsområdets miljöer. Det kommer därför vara nödvändigt med stöd i genomförandet av en inventering samt revidering av stadsdelsområdets skötselkarta för specifika områden.

Nämnden anser att det också är nödvändigt med en strategi för hur dessa områden ska bevaras. I arbetet med att ta fram en sådan strategi kommer stöd från facknämnderna behövas. Det finns även ett behov av att tydliggöra ansvarsfördelningen för skötsel av dessa områden.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Nämnden välkomnar miljö- och hälsoskyddsnämndens initiativ till ett samordnat miljöövervakningsprogram och ser fram emot mer stöd i det konkreta utformandet av naturvårdsåtgärder. Nämnden saknar dock analys av markanvändningshistorik i miljöövervakningen. Nämnden bedömer att mer resurser behöver avsättas för skötsel av naturmark, utan att det sker på bekostnad av övrig parkdrift.

Nämnden vill som exempel på behov av område att se över särskilt lyfta de omfattande problemen med igenväxning av stadens ekmiljöer. Det gäller såväl i Sätterskogens naturreservat som i naturmarken som omgärdar parker och parkvägar. Skogsområden som tidigare var öppna och ljusa med ett fåtal stora karaktärsträd har växt igen till mörka skogar under de senaste femtio åren. Innan 60-talets exploateringar var dessa områden ofta hävdade ängs- och betesmarker. På många håll har det gått så långt att de äldre träden skuggas ut och sakta dör. Inom flertalet skogsområden i Skärholmen finns fortfarande möjlighet att restaurera ekmiljöerna och få fram den äldre halvöppna miljön igen. Nämnden har till exempel nyligen genomfört omfattande restaureringsåtgärder i ekbacken norr om

Västerholmsparken samt på bergsknallen norr om parkleken Kulan.

Miljöerna blir återigen ljusare och stärker samtidigt de naturvärden som är knutna till gamla ekar. Miljö-övervakningsprogrammet skulle sannolikt öka precisionen och kvaliteten i naturvårdsarbetet och i förlängningen leda till öppnare, tryggare ekmiljöer i såväl Sätmaskogen som i övriga stadsdelsnämndsområdet.

Trygghetsperspektivet är också en jämställdhetsfråga. Kvinnor är generellt i högre grad än män otrygga i sitt närområde, särskilt på kvällstid. Belysningen är viktig, men för att den ska kunna ge effekt måste miljöerna som ska lysas upp hållas öppna, inte bara från sly i kanterna till naturområden utan från igenväxning som skapar täta skogsmiljöer med dålig sikt och lågt ljusinsläpp.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Nämnden ser att det finns ett behov av stöd för utformning av konkreta åtgärder baserade på befintlig miljöövervakningsdata. Miljöövervakningsprogrammet kan förhoppningsvis bidra till tydligare instruktioner från miljöförvaltningen i de konkreta naturvårdsåtgärderna och hur dessa ska prioriteras sinsemellan och i förhållande till andra insatser. Exempelvis när bevarande av olika naturvärden står i konflikt med varandra.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: Nämnden saknar analys av markanvändningshistorik i miljöövervakningen. Exempelvis saknas ansatsen att analysera biotoper och artsammansättningar som biologiskt kulturarv. Tidigare markanvändning kan sannolikt ge svar på varför äldre individer av ljuskänsliga trädslag som ek och tall förekommer på många rikare naturmarker där de utan kontinuerlig hävd, till exempel genom bete eller brand, under uppväxtfasen hade konkurrerats ut av skuggtåligare trädslag.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: Nämnden har inga kommentarer till de föreslagna prioriteringarna.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m.m.?

Svar: Nämnden välkomnar mer stöd i det konkreta utformandet av naturvårdsåtgärder. Miljöförvaltningens kompetens kan då

bidra till såväl större träffsäkerhet i åtgärderna som bättre kommunikation om vilka åtgärder som görs och varför.

Övriga synpunkter.

I bilaga 3 diskuteras fördelningsnyckeln för parkmark och naturmark: ”Resurserna för skötsel av naturmark och uppföljning av denna upplevs som otillräckliga av de flesta stadsdelsförvaltningarna (...) Stadens fördelningsnyckel skulle även behöva justeras på denna punkt för stadsdelar som har stora arealer med värdefull naturmark att sköta.” Nämnden bedömer att mer resurser behövs för skötsel av naturmark, utan att de sker på bekostnad av övrig parkdrift.

Stadsdelsförvaltningen har också tillfrågats, och accepterat medverkan, som pilotområde för miljöövervakningsprogrammets förstudie, med anledning av det arbete som redan inletts på förvaltningen för att följa upp de naturvårdsåtgärder som utförs. Detta kommer sannolikt innebära ett stärkande av förvaltningsarbetet i Sätterskogens naturreservat, både vad gäller natur-, kultur- och rekreativa värden.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Nämnden välkomnar Miljö- och hälsoskyddsnämndens initiativ till ett samordnat miljöövervakningsprogram.

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Många olika verksamheter i staden fattar beslut som påverkar stadens fysiska miljö och ekologiska värden. Det är viktigt att resultaten av miljöövervakningen ska vara lättillgängliga för alla förvaltningar inom staden för att kunna fungera som beslutsunderlag.

Nämnden är positiv till det digitala stöd för uppföljning av naturmarksvård som förslås utredas. Tanken är att stadsdelarna ska lägga in uppgifter om utförda åtgärder. Det är då viktigt att det digitala stödet utformas på ett användarvänligt sätt och blir lättillgängligt för alla stadsdelsförvaltningar.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: Programmet ger intryck av att vara noga utarbetat med väl genomtänkta prioriteringar.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Stadsdelsförvaltningarna ansvarar för naturmarksvård på stadens mark. Naturmarksvården syftar dels till att bevara naturvärdena genom att öppna upp kring stora ekar, dels att öka tryggheten genom slyröjning utmed parkvägar.

Nämnden anser att det skulle vara bra om Miljö- och hälsoskyddsnämnden kan ge ett ökat stöd vid prioritering och utformning av insatserna i all naturmark, inte bara i naturreservaten.

Det finns även behov av utbildning i naturmarksvård för biologisk mångfald för både stadsdelsförvaltningarnas beställare och de entreprenörer som staden anlitar.

Övriga synpunkter

Utiifrån de resurser som stadsdelsnämnden tilldelas för naturmarksvård idag, är det svårt att både bevara och utveckla de ekologiska värdena och skapa trygghet. Nämnden bedömer att nyckeltalen för naturmarksvård behöver ses över om uppdraget ska kunna skötas utan att resurser ska tas från övrig parkskötsel. Miljöövervakningsprogrammet syftar också till att vara ett stöd för exploateringskontorets arbete med grönkompensation. Stadsdelsförvaltningen har tidigare vid flera tillfällen efterlyst riktlinjer för grönkompensation vid exploateringar på park- och naturmark. Idag saknas riktlinjer och det som avgör om några sådana medel utbetalas är främst den totala ekonomin i ett exploateringsprojekt, inte behovet av kompensation till följd av projektet.

En viktig del i bevarandet av stadens ekologiska värden är att kommunicera dem till medborgarna. Nämnden skulle gärna se att en kommunikationsplan tas fram tillsammans med programmet.

Om stadens ekologiska värden i större utsträckning kommuniceras till skolor, förskolor och övriga medborgare kan man skapa förståelse för, engagemang kring och aktsamhet om de gröna miljöerna. Miljöbarometern som finns på stadens webbplats är utmärkt, men inte så känd. Mycket bra är också miljöförvaltningens nya Facebooksida ”Natur i Stockholms stad” som inspirerar till besök i naturen.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Ger den planerade övervakningen det stöd nämnden behöver?

Svar: Programmet kommer vara nämnden till nytta i att utöka löpande drift- och underhållsarbete/skötsel till naturvård, ett kvalitativt miljövårdsarbete. Dock kräver det både kunskapsmässiga och ekonomiska resurser som nämnden idag saknar. Medel kan idag enbart sökas för insatser i naturreservaten, men inte för åtgärder i övriga naturområden, där den biologiska mångfalden också behöver säkerställas.

Finns det andra undersökningar som behöver genomföras?

Svar: Nämnden har inte kompetens att svara på om andra undersökningar behöver göras.

Har planen rätt prioriteringar av de olika miljöövervakningsinsatserna?

Svar: Nämnden anser att miljöövervakningen har rätt prioriteringar och kan ge det stöd som behövs.

Finns det annat stöd än miljöövervakning som nämnden skulle vilja ha från Miljö- och hälsoskyddsnämnden när det gäller biologisk mångfald och ekosystemtjänster m m.?

Svar: Nämnden ser ett behov av utbildning i naturmarksvård och ekosystemtjänster för stadsdelsnämndernas beställare och de entreprenörer som staden anlitar som med fördel skulle kunna samordnas av miljöförvaltningen.

Nämnden saknar idag aktuella skötselplaner för i stort sett all naturmark, förutom för naturreservaten. De skötselplaner som finns är framtagna för c:a 25 år sedan och behöver uppdateras. Nämnden ser gärna att miljöförvaltningen initierar ett arbete med att ta fram enhetliga skötselplaner för stadens olika naturtyper. Nämnden föreslår att det ska ingå i den planerade förstudie som beskrivs i programmet, som ska utreda hur ett system för uppföljning av naturvårdsinriktad skötsel kan se ut.

Övriga synpunkter

Programmet ska ge underlag och föreslå indikatorer som är av betydelse inom området. En indikator som säkerställer en bra naturvård och utveckling av biologisk mångfald innebär ökade driftkostnader för stadsdelsnämnden. Stadens fördelningsnyckel för stadsmiljö behöver därför ses över och justeras så att värdefull naturmark uppvärderas. I dag är tilldelningen för naturmarksytor ytterst ringa. Sammantaget behöver de ekonomiska ramarna för drift av park- och naturmark utökas för att förslagen i programmet ska kunna verkställas.

SLUT